

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması

Kerem ÇOLAK*, Muzaffer BAŞKAYA**, Şenay AYDIN***,

Esra KELEŞ****, Bahar BARAN*****

Öz: Bu çalışmada, eğitim fakültesinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine yönelik tutumlarını belirlemek için bir tutum ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma, Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi öğrencilerinden ilk olarak 164 öğrencinin, sonrasında ise doğrulayıcı faktör analizi farklı bir gruba uygulanmış ve Trabzon Üniversitesi, Kırıkkale Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi eğitim fakültelerinde öğrenim gören 274 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Uzman görüşleri alınarak ve alanyazın incelenerek 21 soruluk bir taslak ölçek oluşturulmuştur. Davis Tekniğine göre bir değerlendirme formu hazırlanarak uzman görüşü alınmıştır. Taslak ölçeğin yapı geçerliğine bakmak için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra ölçekle ilgili betimsel analizler yapılarak verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş, alt üst grupların ortalama puanları arasındaki fark ilişkisiz t-testine tabi tutularak madde ayırtecdiliklerine bakılmış ve son olarak Cronbach α güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Sonuç olarak 15 tutum maddesinden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. İki faktörden oluşan ölçekte birinci faktör ölçeğin %66,7'sini oluştururken, ikinci faktörün %33,3'ünü oluşturduğu tespit edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum indeksleri kabul edilebilir sınırlar içerisinde çıkmıştır. T-testi analizinde alt grup ve üst grup arasında anlamlı bir fark olduğu ve madde ayırtecdiliklerinin yüksek olduğu görülmüştür. Cronbach alfa katsayısı ise 0,92 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine yönelik tutum ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi, Tutum ölçeği, Ölçek geliştirme.

* Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Email: kcolak@trabzon.edu.tr Orcid No: 0000-0002-1176-5047

** Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Email: mbaskaya@trabzon.edu.tr Orcid No: 0000-0002-4593-0979

*** Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Meslek Yüksekokulu, Bilgisayar Teknolojileri Bölümü, Email: senayaydin@gumushane.edu.tr Orcid No: 0000-0002-0118-4097

**** Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Email: esrakeles@trabzon.edu.tr Orcid No: 0000-0002-8924-1657

***** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Email: bahar.baran@deu.edu.tr Orcid No: 0000-0002-9179-3469

***** Bu çalışma 118K134 numaralı, "Üç Boyutlu Sanal Ortamda Tarih Öğretimi: Zamanda Yolculuk" isimli TÜBİTAK1001 projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Bu araştırma için Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Etik Kurulu Başkanlığından (05/09/2016 tarih ve 34453619 sayısı) etik izin alınmıştır.

Study of Attitude Scale Development for 'Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution' Course

Abstract: The aim of the study is to develop and attitude scale in order to determine the attitudes of undergraduate students at faculty of education towards Atatürk's Principles and History of Revolution Course. The research was carried out initially with the participation of 164 students from Trabzon University Fatih Faculty of Education; later confirmatory factor analysis was applied to a different group and conducted with 274 students at total. At the end, a scale consisting of 15 attitude items was obtained. By taking expert opinions and reviewing the related literature, a 21-questions draft scale has been prepared. According to Davis Technique, an evaluation form was formed and expert opinions was received. In order to look at the construct validity of the draft scale, after exploratory and confirmatory factor analysis were conducted, the difference between the average scores of sub-top groups was subjected to independent t-test, item discrimination was examined and the Cronbach α coefficient was calculated. The scale consisting of two factors; the first factor constitutes 66.7% of the scale, while the second factor constitutes 33.3%. The fit indices obtained as a result of the confirmatory factor analysis came out within acceptable limits. In the t-test analysis, it was observed that there was a significant difference between the subgroup and the top group and the item discrimination was high. The Cronbach alpha coefficient was found to be 0.92. These results reveal that the scale of attitude towards Atatürk's Principles and History of Revolution Course is valid and reliable.

Keywords: Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution' Course, Attitude scale, Scale development.

Giriş

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi (AİİT), Türkiye'de farklı isimlerle çeşitli eğitim düzeylerinde okutulan bir derstir. Dersin kökeni 1925 yılında Ankara'da verilmeye başlanan İhtilaller Tarihi adlı derse kadar götürülmektedir (Doğaner, 2005). Doğrudan bir 'rejim dersi' olarak verilmesinin gerekliliği ise ilk defa 1930'lu yıllarda gündeme gelmiş ve 4 Mart 1934'te ilk Devrim Tarihi dersi İstanbul'da verilmiştir (Toprak, 1997, s. 16). 1930'lu yıllarda Avrupa'da tırmanışa geçen totaliter rejimlerden (Faşizm, Nazizm, Bolşevizm) gençlerin korunması ve

cumhuriyet ideallerini benimsemelerinin sağlanması amacıyla üniversite düzeyinde ortaya çıkan bu ders 1942 yılı itibarıyla bütün eğitim kurumlarına teşmil edilerek İnkılap Tarihi ve Cumhuriyet Rejimi dersi adını almıştır (Toprak, 1997, s. 16). Atatürk'ten sonraki yıllarda - özellikle 1960'lardan 12 Eylül 1980'e kadar geçen sürede- gençlerin Atatürkçü düşünceden uzaklaştığına yönelik görüşler güçlenmiş ve gençleri yeniden Atatürkçü düşünce mecrasına geri döndürmek için 1980 askeri darbesinin liderleri, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarını geliştirmiş ve ders saatinin ağırlığını da arttırmıştır (Öztürk, 2005). 27.04.1981 tarih ve 76 sayılı Talim Terbiye Kurulu kararı ile Türk İnkılap Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi dersleri öğretim programları açıklanmıştır (Ulusoy, 2014). Günümüzde bu ders ortaokulda 8. sınıfta ve liselerde 12. sınıfta "T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" adıyla; yükseköğretim düzeyinde ise genel olarak 1. sınıfta, "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi" adıyla verilmektedir.

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük veya Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi; 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 2. maddesi 1. bendinde yer alan "Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek..." (URL-1, 2020) ifadesinin bir ders olarak okul ortamına yansımaları şeklinde kabul edilebilir. Diğer bir ifadeyle bu ders Türk inkılabının temel felsefesine ve cumhuriyet rejiminin temel değerlerine, Atatürk ilkelerine ve inkılaplarına yönelik olumlu tutum kazandırmak (Akbaba, Kaymakçı, Birbudak & Kılcan, 2016; Safran, 2006c) üzerine odaklanmaktadır. Dolayısıyla Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel unsurlar olan; milli egemenlik, milli dil, milli tarih bilinci, milli bağımsızlık, milli kültürün geliştirilmesi ve korunması, Türk milletine inanmak ve güvenmek, vatan ve millet sevgisi, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma, milli birlik ve beraberlik, ülke bütünlüğü, rasyonellik anlayışı, barışçılık ilkesi (Ulusoy, 2014) gibi niteliklerin öğrencilere aktarılmasını hedeflemektedir.

Türk Eğitim Sisteminin farklı kademelerinde tekrarlanması yönü ile öne çıkan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi; temel eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinin her birinde benzer içerikle birlikte eğitim-öğretim sürecinin bir parçası durumundadır. Bu durum Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi'nin, Türk Eğitim Sisteminde yer alan en önemli derslerden

biri olarak kabul edildiğini göstermektedir. Derse atfedilen önem, esas itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti eğitim sistemi ile yetiştirilmek istenen vatandaş profiline sağladığı katkıdan ileri gelmektedir. Nitekim dersin içeriğinde; Osmanlı Devleti'nin yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin hangi zorlu şartlar altında, ne tür fedakârlıklar gösterilerek meydana getirildiği, yeni devletin lideri olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün temsil ettiği insan profili ile tesis edilmek istenen ulus inşasına dair konular bulunmaktadır. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nde modernleşmenin başlangıcı olarak kabul edilen Tanzimat Dönemi'nden başlayarak; ortaokulda ilk çok partili seçimlere kadar (MEB, 2018a), lisede ise 21. yüzyılın başlarına hatta 2016'da gerçekleşen 15 Temmuz darbe girişimine kadar (MEB, 2018b) süren zaman dilimi bu dersin kapsamına girmektedir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinde yaşanan siyasi gelişmeler, I. Dünya Savaşı, Millî Mücadele, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümüne kadar geçen tarihi süreç dersin ana odağını oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında (MEB, 2018b), bu ders için "...Yıkılmaya yüz tutmuş bir devletin küllerinden yeni bir devletin nasıl kurulduğunu, Türk milletinin Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için nasıl çaba gösterdiğini ve devletimizin dünya devletleri arasındaki saygın yerini yeniden nasıl aldığını açıklamaktadır." şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Yükseköğretim düzeyinde ise dersin amaçları, kapsamı da belirtecek şekilde YÖK tarafından 4 ana başlıkta ifade edilmiştir (Doğaner, 2005):

"1. Türk bağımsızlık savaşı, Atatürk inkılâpları ve Atatürkçü Düşünce Sistemi, Türkiye Cumhuriyeti tarihi hakkında doğru bilgiler vermek. 2. Türkiye ve Atatürk inkılâpları, ilkeleri ve Atatürkçü Düşünceye yönelik tehditler hakkında doğru bilgiler vermek. 3. Türk gençliğini ülkesi, milleti ve devleti ile bölünmez bir bütünlük içinde Atatürk inkılâpları, ilkeleri ve Atatürkçü düşünce doğrultusunda ulusal hedefler etrafında birleştirmek. 4. Türk gençliğini Atatürkçü düşünce doğrultusunda yetiştirmek ve güçlendirmek (s. 281)."

Hangi düzeyde verilirse verilsin eğitim sürecinin tamamında bu ders ile Atatürkçü düşünce, değer ve davranışların öğrenciler tarafından benimsenmesi beklenmektedir (Safran, 2006b).

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, felsefi ve ideolojik temellerini öğrencilere aktarmak gibi önemli bir misyonu üstlenmekle birlikte, aynı zamanda tarih dersi olmasının getirdiği bazı zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Yalnızca içerik odaklı, pedagojik açının göz ardı edilip ideolojiyi öne çıkaran ve yöntemsel bakış açısından uzak yaklaşımlar derse yönelik sorunların kaynağını teşkil etmektedir (Safran, 2006b). Bu tarz yaklaşım sorunlarının yanında içeriğinin savaşlar, barışlar, antlaşmalar ve bunların yaşandığı

ayrıntılı tarihsel bilgi ağırlıklı olması sebebiyle; bazı öğrencilerin öğrenmekte zorlandığı, soyut bir ders olarak görülebilmektedir. Benzer sebeplerle tarih dersleri veya konuları, öğrencilerin olumsuz bir bakış açısına sahip olduğu dersler arasında gösterilebilmektedir (Demircioğlu, 2015; Kırıkçı ve Yılmaz, 2017). Aslında bahsi geçen olumsuz tutum, yeni bir durum değildir. Safran'ın (2006a) çalışmasında ilkökul düzeyinden yükseköğretimin sonuna gelindikçe tarih derslerine yönelik olumsuz tutumun arttığı ve bu durumun; dersten ileriye dönük yarar bekleme, sıkıcı ve monoton olarak görme, aynı konularla değişik öğrenim basamaklarında aynı şekilde karşılaşma gibi sebeplerden kaynaklandığı belirtilmiştir. Burada ifade edildiği gibi olumsuz tutumlara sahip öğrenciler olduğu kadar tarih derslerine veya konularına olumlu yaklaşan öğrencilerin olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Tam da bu noktada öğrencilerin derse yönelik tutumlarının ne durumda olduğunu ortaya çıkarmak önem arz etmektedir. Nitekim öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının ortaya çıkarılması; kazanımlar, içerik ve eğitim durumları ile ölçme-değerlendirme gibi derse dair hazırlanabilecek öğretim programı düzenlemelerine de ışık tutabilecektir.

Öğrencilerin derse yönelik tutumları farklı ölçme araçları ile belirlenmeye çalışılsa da bu hususta en etkili yollardan bir tanesi hiç şüphesiz tutum ölçekleridir. Eğitim alanyazınında birçok derse dair öğrenci tutumlarının ölçülmesine yönelik çalışmalar arasında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük veya Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi ile ilgili olarak farklı eğitim düzeylerinde yapılmış tutum ölçekleri bulunmaktadır. Bunların içinde tez çalışması kapsamında üretilen olduğu gibi makale kapsamında yapılan çalışmalar da yer almaktadır. Bunun yanında üniversite düzeyinde öğrencilerin tutumlarının ölçüldüğü çalışma olduğu gibi temel eğitim düzeyinde de öğrencilerin söz konusu derse yönelik tutumlarının ölçüldüğü çalışmalar bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük veya Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersleri kapsamında yapılan tutum ölçeği çalışmalarını temel eğitim ve yükseköğretim düzeylerinde yapılanlar olarak tasnif etmek mümkündür. Bu bağlamda temel eğitim düzeyinde yapılan çalışmaların, söz konusu dersin sekizinci sınıf düzeyinde verilmesi nedeniyle sekizinci sınıflarla ve ağırlıklı olarak yüksek lisans tezi olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmaların bazılarında (Berkant ve Atmaca, 2016; Kaya, 2013; Palaz, 2010; Tangülü, 2013; Yekrek, 2006) daha önceden geliştirilmiş bir ölçek kullanılmışken bazılarında ise (Altıkulaç, 2008; Çiftçi ve Dönmez, 2015; Yeşiltaş ve Yılmaz, 2015) yeniden bir ölçek geliştirilmiştir. Yeni bir ölçek geliştirme kapsamında yapılan çalışmalardan biri olan Yeşiltaş ve Yılmaz'ın (2015) çalışmasında diğer çalışmalardan farklı olarak geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirirken

takip edilmesi gereken açılımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı analiz gibi istatistik adımları takip edilmiştir. Alanyazında bu derse yönelik yükseköğretim düzeyinde hazırlanmış iki adet tutum ölçeğine (Akbaba, 2009; Köçer ve Demir, 2009) ulaşılmıştır.

Burada bahsi geçen ölçekler genel olarak değerlendirildiğinde; bazı maddelerin ortaokul ortamıyla sınırlı kalıp üniversite düzeyine hitap etmediği, birkaç maddenin dersin konularına ve içeriğine yönelik öğrenci görüşlerine odaklandığı ve bu nedenle tutumları dolaylı olarak ölçtüğü düşünüldüğünden yeni bir ölçek geliştirme ihtiyacı hissedilmiştir. Bu araştırma ile hem Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersine yönelik olarak ölçek geliştirme basamaklarını içeren hem de doğrudan yükseköğretim düzeyinde ve yalnızca tutumu ölçmeye odaklı bir tutum ölçeği geliştirmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, eğitim fakülteleri lisans programlarında verilen Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersine yönelik eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarını ortaya çıkarmak için geçerli ve güvenilir bir Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi Tutum Ölçeği (AİİTDTÖ) geliştirmektir.

Yöntem

Ölçek geliştirme sürecinde izlenen yöntemler, çalışmanın örnekleme ve taslak ölçeğin oluşturulma basamakları ayrıntılarıyla bu kısımda verilmiştir.

Katılımcılar/Örneklem/Çalışma Grubu

AIİT tutum ölçeği Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesinden 164 öğrenciye uygulanmıştır. Çalışmaya katılan öğrenciler Özel Eğitim, Sınıf ve Türkçe öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmekte olan, 1. sınıfa devam eden öğrencilerdir. Bu öğrencilerin %51,2’i kız, %48,8’i erkektir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Öğrencilere İlişkin Betimsel Bilgiler

Bölüm	Öğrenci Sayısı		Cinsiyet			
	n	%	Kız		Erkek	
			n	%	n	%
Sınıf Öğretmenliği	60	36,6	34	56,6	26	43,4
Türkçe Öğretmenliği	21	12,8	11	52,4	10	47,6
Özel Eğitim Öğretmenliği	83	50,6	39	47	44	53
Toplam	164	100	84	51,2	80	48,8

Öğrencilerin %50,6’sı Özel Eğitim Öğretmenliği, %36,6’sı Sınıf Öğretmenliği ve %12,8’i Türkçe Öğretmenliği öğrencisidir.

Tablo 2. Doğrulayıcı Faktör Analizine Katılan Öğrencilere İlişkin Betimsel Bilgiler

Bölüm	Öğrenci Sayısı		Cinsiyet			
	n	%	Kız		Erkek	
			n	%	n	%
Sınıf Öğretmenliği	60	22,2	32	12	28	10,2
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	38	13,9	20	7,3	18	6,6
Fen Bilimleri Öğretmenliği	34	12,4	19	6,9	15	5,5
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenliği	31	11,3	24	8,9	7	2,6
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Öğretmenliği	19	6,9	11	4	8	2,9
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	36	13,0	17	6,2	19	6,8
Okul Öncesi Öğretmenliği	40	14,5	17	6,2	23	8,3
Türkçe Öğretmenliği	16	5,8	6	2,1	10	3,5
Toplam	274	100	146	53,6	128	46,4

Taslak ölçek doğrulayıcı faktör analizi yapabilmek için farklı bir gruba tekrar uygulanmıştır. Trabzon, Kırıkkale ve Dokuz Eylül Üniversiteleri eğitim fakültelerinde öğrenim gören %53,6’sı kız, %46,4’ü erkek toplam 274 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilerin %22,2’si Sınıf Öğretmenliği, %13,9’u Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, %12,4’ü Fen Bilimleri Öğretmenliği, %11,3’ü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenliği, %6,9’u Bilgisayar

ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği, %13'ü İlköğretim Matematik Öğretmenliği, %14,5'i Okul Öncesi Öğretmenliği ve %5,8'i Türkçe Öğretmenliği öğrencisidir.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi Tutum Ölçeği (AİİTDTÖ) geliştirileceği için öncelikle bu alandaki çalışmaları tespit etmek amacıyla alan yazın incelenmiştir (Altıkulaç, 2008; Akbaba, 2009; Köçer ve Demir, 2009; Çiftçi, 2012; Yeşiltaş ve Yılmaz, 2015). Alan yazın incelenirken örneklem grupları, müfredat ve kazanım durumları göz önüne alınarak belirlenen ölçek maddeleri tek tek incelenmiş ve daha genel, sadece derse karşı tutumun belirlenmesine yönelik ölçek maddeleri seçilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak 21 soruluk bir taslak ölçek oluşturulmuştur. AİİTDTÖ, öğrencilerin derse karşı tutumlarını ölçmeyi amaçlayan likert tipi bir ölçektir. Ölçek derecelendirmesi; “Tamamen Katılıyorum”dan; “Tamamen Katılmıyorum”a doğru 5’li derecelendirme şeklinde düzenlenmiştir.

Kapsam geçerliği çalışmaları doğrultusunda; önce alan yazın taranmış ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine yönelik tutum ölçekleri incelenmiştir. Taslak ölçek için 21 madde hazırlanarak, maddeleri değerlendirme formu dördü Dr. Öğr. Üyesi ve biri doktorasını tamamlamak üzere olan beş Sosyal Bilgiler eğitimi uzmanına gönderilerek değerlendirmeleri istenmiştir. Söz konusu uzmanların görüşleri doğrultusunda bazı maddeler üzerinde küçük değişiklikler yapılmış ve bir madde de ölçeğe eklenmiştir. Hazırlanan değerlendirme formu kapsam geçerlik indeksleri Davis tekniğine (Davis, 1992) göre oluşturulmuştur. Davis tekniğine göre uzman görüşleri 4’lü derecelendirme ile değerlendirilmektedir. Bunlar:

- A- Uygun (Madde özelliği temsil ediyor)
- B- Madde hafifçe gözden geçirilmeli
- C- Madde ciddi şekilde gözden geçirilmeli
- D- Uygun değil (Madde özelliği temsil etmiyor) şeklindedir

Uzmanlardan alınan geri bildirim sonuçları Ek 1’de verilmiştir.

Davis tekniğine göre ölçekteki aday madde için tüm uzman değerlendirme formlarındaki A ve B’lerin her birinin toplamı, toplam uzman sayısına (US) bölünerek kapsam geçerlik indeksleri (KGİ) elde edilir ($KGİ = \frac{A+B}{US}$). Eğer KGİ indeksi 0,80’den büyük ise madde kapsam geçerliği açısından yeterlidir. Düşük KGİ’ye sahip maddeler ölçekten çıkarılır (Davis, 1992). Bütün maddelerin KGİ değerleri 0,8’in üzerinde çıkmıştır ve ölçeğin KGİ ortalamaları 0,99 çıkmıştır. Yani ölçek kapsam geçerliği açısından yeterlidir.

Ayrıca uzmanlardan farklı madde önerileri de istenmiştir. Uzman görüşlerine göre taslak ölçek tekrar düzenlenmiştir. Ölçeğe yeni bir madde eklenmiştir. Öğrencilerin ölçek maddelerini doğru bir şekilde okuyup okumadıklarını kontrol edecek ters maddeler yazılmış ve ters madde sayısı artırılmıştır. Ölçek sorularından olumsuz olan 3, 5, 8, 11, 13, 15, 16 ve 19. sorular ters kodlama yapılarak ölçeğin analiz edilebilir hale gelmesi sağlanmıştır. Maddelerin yazımında, kısa ve herkesin kolayca anlayacağı açık bir dil kullanılmasına özen gösterilmiştir. Sonuç olarak, 22 soruluk bir ölçek ortaya çıkmış ve Tablo 1’de belirtilen öğrencilere uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Taslak ölçek önce açımlayıcı sonra doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmak üzere iki farklı gruba uygulanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda önce açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılarak maddelerin faktör yük değerleri incelenmiş, uygun olmayan maddeler ölçekten çıkartılmıştır ve ölçeğin kaç faktörlü olduğu tespit edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda yapılan değişiklikler ile elde edilen ölçek yapısını doğrulamak için farklı bir örneklem grubuna ölçek uygulanmış ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Son olarak ölçek verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılarak normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş ve parametrik veri analizi yapılabileceği için ilişkisiz örneklem t-testi uygulanarak madde ayırteciliklerine bakılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir.

Etik Kurul Kararı

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun, 05/09/2016 tarih ve 34453619 sayılı kararı gereği çalışma açısından Sosyal ve Beşeri Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına karar verilmiştir.

Bulgular

Bulgular kısmında ölçeğin kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve madde ayırtecdiciliği ile ilgili bilgiler verilmiştir

Taslak Ölçeğin Yapı Geçerliliğinin İncelenmesi

Ölçek maddelerinin yapı geçerliğine bakmak için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile madde yük değerleri ve madde boyutlarına, ilişkisiz t-testi ile de madde ayırtecdiliklerine bakılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Tutum ölçmeye yönelik ölçeğin maddelerinde eleme ihtiyacı olup olmadığını ve faktör yapısını belirlemek amacı ile açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör analizine uygunluğunu anlamak ve örneklemden alınan verilerin yeterli olup olmadığını tespit etmek için Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerine bakılmıştır. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerinin 0,5 ve 1 arasında olması kabul edilebilir, hatta değer 1'e yaklaşması "mükemmel", 0,5 değerinden küçük olması ise "kabul edilemez" anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2002).

Tablo 3. Verilerin Faktör Analizi İçin Uygunluğunun İncelenmesi

Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) Örneklem Ölçüm Değer Yeterliği		,902
Bartlett Testi	Ki-Kare Değeri	1850,892
	Sd	213
	p (p<0,05).	,000

Ölçeğin Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değeri 0,902 çıkmıştır ve ölçeğin faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Değişkenler arasında yeterli düzeyde bir ilişki olup olmadığını gösteren Bartlett testine bakıldığında; 0,05 anlamlılık derecesinden daha küçük bir p değeri (p=,000) bulunması, değişkenler arasında faktör analizi yapılabilmesi için yeterli bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Maddeler arasındaki ilişkileri ortaya koyabilecek faktör sayısını belirlemek için Tablo 4'te gösterilen döndürülmüş faktör yük değerleri incelendiğinde, ölçeğin 4 faktörlü olduğu görülmektedir. Büyüköztürk'ün (2018) "faktör yük değeri 0,45 ve üzeri olan maddeler seçilerek sonraki analiz sürecine dâhil edilmelidir" öngörüsü ile 22 maddeye ait faktör yük değerlerinin 0,813 ve 0,509 değerleri arasında olduğu tespit edilmiş, tüm maddelerin analiz süreci kapsamında değerlendirilebilir olduğu belirlenmiştir. 22 madde için varimax döndürme tekniği kullanılarak 13, 15, 18, 19 ve 20. maddeler birden fazla faktörde, 0,10'dan daha az bir farkla

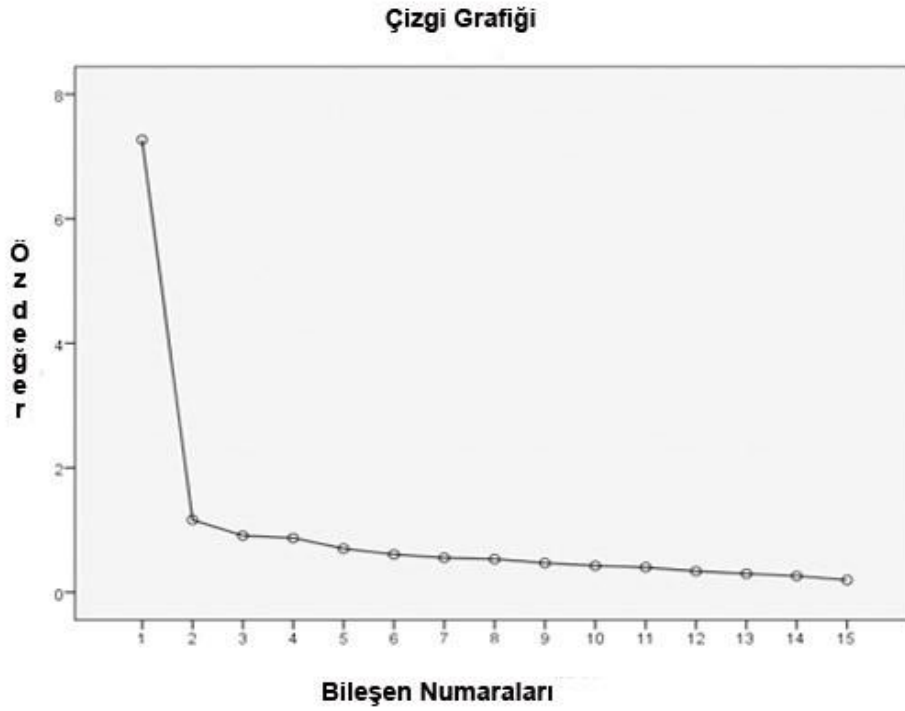
yer aldıkları için “binişik maddeler” olarak değerlendirilmiştir ve ölçekten çıkarılmıştır (Büyüköztürk, 2018). İnceleme sonucu 5 ve 8. maddelerin tek başına bir faktör olarak çıkması nedeniyle bu maddelere de ölçekte yer verilmemiştir.

Tablo 4. Döndürülmüş Faktör Yük Değerleri

	Döndürülmüş Faktör Yük Değerleri			
	Bileşenler			
	1	2	3	4
s1	,544			
s2	,613			
s3	,689			
s4		,738		
s5			,697	
s6	,805			
s7		,630		
s8				,749
s9	,487			
s10		,518		
s11	,730			
s12	,684			
s13			,520	,578
s14	,692			
s15		485	503	
s16	,752			
s17			,511	
s18	,380	,399	,450	
s19	,520		,459	
s20		,506		,501
s21		,723		
s22	,544	,535		

Yapılan bu analizler sonucu 15 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Bu ölçeğe tekrar açımlayıcı faktör analizi yapılarak faktör sayısı tekrar belirlenmiş ve faktörler isimlendirilmiştir.

Faktör sayısını belirleme: Maddeler arasındaki ilişkileri ortaya koyabilecek faktör sayısını belirlemek için faktör yük değerleri ve çizgi grafiğinin incelenmesi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2018). Şekil 1’de 15 madde için elde edilen çizgi grafiği verilmiştir:

Şekil 1. Tutum Ölçeği Faktör Sayısını Gösteren Çizgi Grafiği

Bir ölçeğe ait faktörler belirlenirken öz değer 1 veya 1’den büyük olması gerekmektedir (Bryman ve Cramer, 2012). AİİT tutum ölçeğinde öz değeri 1’den büyük olan iki faktör olduğu tespit edilmiştir. Birinci faktör toplam varyansın %48’ünü ve ikinci faktör %7,8’ini açıklamaktadır. Sosyal bilimler alanında yürütülen çalışmalarda toplam varyans oranının %40 ile %60 arasında değer alması ölçeğin faktör yapısının güçlü olduğunu göstermektedir (Tavşancıl, 2010). Özdeğerlere ait birikimli varyans değerinin toplam varyansın %56,2’sini açıkladığı ve ölçeğin toplam varyans oranının yeterli olduğu görülmüştür.

Faktör değişkenlerini belirleme: Ölçeğin faktör sayısı belirlendikten sonra maddelerin faktörlere nasıl dağıldığı, faktör yük değerleri ve maddenin geçerlik katsayısını açıklayan madde toplam korelasyon miktarlarını belirlemek için dikey (orthogonal) döndürme yöntemlerinden varimax kullanılmıştır.

Tablo 5. Tutum Ölçeği Maddelerinin Faktör Yük Değerleri ve Madde Toplam Korelasyon Değerleri

Madde No	Maddeler	Faktör Yük Değeri	Döndürülmüş Faktör Yük Değerleri		Madde Toplam Korelasyon Değerleri
			Faktör 1	Faktör 2	
16	AİİT dersi konularına çalışmak içimden gelmez.	,787	,805	,732	

6	AİİT dersinde zamanın nasıl geçtiğini anlayamam.	,758	,790	,700
12	AİİT dersine çalışmak zevklidir.	,823	,788	,774
11	AİİT dersinde işlenen konuyla ilgili fikirler üretirim.	,757	,751	,709
3	AİİT dersine çalışmaktan zevk almam.	,725	,746	,668
14	AİİT derslerini dinlemekten zevk alırım.	,773	,743	,721
1	AİİT dersinin konuları ilgimi çeker.	,682	,563	,625
17	AİİT herkes için gerekli ve önemli bir derstir.	,678	,557	,619
9	AİİT dersinde başarılı olmaya önem veririm.	,692	,557	,639
2	AİİT dersi düşünme becerilerimi geliştirmeme katkı sağlar.	,689	,542	,636
4	AİİT dersinde işlenen konuyla ilgili fikirler üretirim.	,534	,768	,484
21	AİİT dersinde öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşıyorum.	,600	,725	,549
7	AİİT dersiyle ilgili farklı kaynaklar okurum.	,694	,615	,645
10	AİİT herkes için gerekli ve önemli bir derstir.	,556	,598	,497
22	AİİT derslerinden üzerine düşünülecek birçok soruyla ayrılıyorum.	,621	,586	,568

Maddelerin faktör yük değerleri incelendiğinde faktör yük değerlerinin 0.53 ve 0,82 değerleri arasında olduğu, diğer bir ifadeyle 0,45 ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Bu durum maddelerin olumlu yönde değerlendirilebilir olduğunu ve ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçekte yer alan maddelerin korelasyon katsayılarına bakıldığında 0,48 ile 0,77 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler 5 maddenin yüksek düzeyde (0.70-1.00 arası), 10 maddenin ise orta düzeyde (0.30-0.70 arası) madde test korelasyonuna sahip olduğunu göstermektedir (Brownlow, 2004).

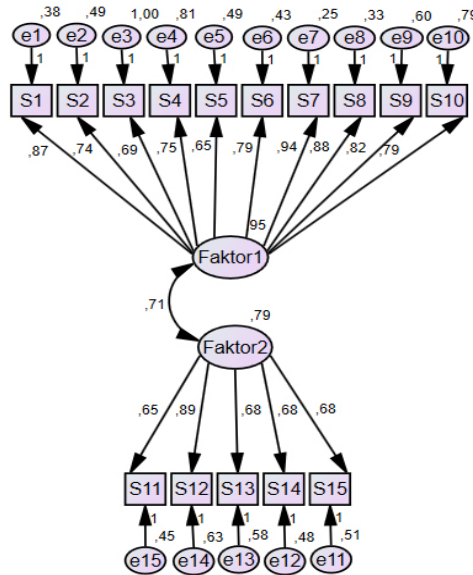
Ölçeğe ait faktör sayısının iki olduğu belirlendikten sonra değişkenlerin (maddelerin) faktörlere dağılımı belirlenmiştir. 1,2,3,6,9,11,12,14,16,17. maddelerin 1. faktörde 4,7,10,21,22. maddelerin 2. faktörde yer aldıkları görülmüştür. Birinci faktör ölçeğin %66,7'sini oluştururken, ikinci faktör %33,3'ünü oluşturmaktadır.

Faktörlerin İsimlendirilmesi: Faktörlere dağılan maddeler biri tarih uzmanı diğeri tarih eğitimi uzmanı olmak üzere araştırmacılar tarafından incelenerek faktör 1 altında toplanan maddelerin duyguya dayalı düşünceler olarak ortak bir noktada birleştiği görülmüş ve faktör 1,

‘duyuşsal’ olarak isimlendirilmiştir. Faktör 2 içerdiği maddeler ise ‘davranışsal’ olarak isimlendirilmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Açımlayıcı faktör analiziyle elde edilen yapının doğrulanması amacıyla farklı bir örneklem grubuna ölçek uygulanarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Örneklem grubu olarak Trabzon, Kırıkkale ve Dokuz Eylül Üniversiteleri eğitim fakültesi öğrencilerinden 274 kişiye ölçek uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi önceden açımlayıcı faktör analizi ile belirlenmiş bir yapının toplanan verilerle ne derece doğrulandığını belirlemeyi sağlar (Büyüköztürk, Akgün, Özkahveci ve Demirel, 2004, Özdamar, 2013). Açımlayıcı faktör analizinden elde edilen iki faktörlü ölçek, SPSS Amos programıyla analiz edilmiş ve doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleriyle yapının uygunluğu belirlenmiştir.

Şekil 2: Tutum ölçeği DFA şeması

Doğrulayıcı faktör analizinde yapı uygunluğunun değerlendirilmesinde model uyumu (model fit) gibi birçok uyum iyiliği indeksleri kullanılmaktadır (Özdamar, 2013; Çapık, 2014; Yaşlıoğlu, 2017). Bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizi kapsamında ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı (χ^2 /sd), uyum iyiliği indeksi (goodness of fit index, GFI), normlanmış uyum endeksi (normed fit index-NFI), görel uyum indeksi (relative fit index, RFI), orantılı uyum indeksi (comparative fit index, CFI), ortalama hataların karekökü (Rootmeansquareresiduals, RMR) ve yaklaşık hataların ortalama karekökü (Rootmeansquareerror of approximation, RMSEA) değerlendirmeye alınmıştır. GFI, NFI, RFI

ve CFI indekslerine ilişkin değerlerin .90'dan büyük olmasının yeterli düzeyde uyum olduğunu gösterdiği varsayılır. Değerlerin 0'a yaklaşmasının kötü, 1'e yaklaşmasının mükemmel uyum göstergesi olduğu kabul edilir. RMR ve RMSEA'nın ise .05'ten küçük olması gerektiği belirtilmektedir (Meyers, Gamst ve Guarino, 2006; Şimşek, 2007). Bununla birlikte, RMR ve RMSEA değerlerinin de 0'a yakın değerler alması istenir. 0.05'ten küçük olması durumunda model uygunluğunun mükemmel olduğunu; 0.1 ve altındaki değerlerin de kabul edilebilir değerler olarak alınabilmektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger & Müller, 2003). Tablo 6'da en çok kullanılan uyum indekslerinin kabul edilebilir sınır değerleri ile önerilen modelin uyum değerleri verilmiştir.

Tablo 6. DFA Analizi Uyum Ölçüleri Değer Tablosu

Uyum Ölçüleri	İyi Uyum Değerleri	Kabul Edilebilir Uyum Değerleri	Tutum Ölçeği	Uyum Ölçüleri
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2 / sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2 / sd \leq 3$	2,84	Kabul edilebilir
RMSEA	$0.00 < RMSEA < 0.05$	$0.05 < RMSEA < 0.10$	0.08	Kabul edilebilir
SRMR	$0.00 < SRMR < 0.05$	$0.05 < SRMR < 0.10$	0.05	Kabul edilebilir
GFI	$0.95 < GFI < 1.00$	$0.90 < GFI < 0.95$	0.90	Kabul edilebilir
NFI	$0.95 < NFI < 1.00$	$0.90 < NFI < 0.95$	0.91	Kabul edilebilir
CFI	$0.95 < CFI < 1.00$	$0.90 < CFI < 0.95$	0.92	Kabul edilebilir
RFI	$0.90 < RFI < 1.00$	$0.85 < RFI < 0.90$	0.87	Kabul edilebilir

Tablo 6'da, doğrulayıcı faktör analizi çalışmasının sonuçları görülmektedir. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı (χ^2/sd) 2,84, yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) 0.08, uyum iyiliği indeksi (GFI) 0.9, normlanmış uyum endeksi (NFI)= 0.91; orantılı uyum indeksi (CFI)= 0.92; göreceli uyum endeksi (RFI)= 0.87 olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar mükemmel uyum (fit) değerlerine sahip olmasa bile, değerlerin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, AİT tutum ölçeğinin faktör yapısını doğrulamaktadır.

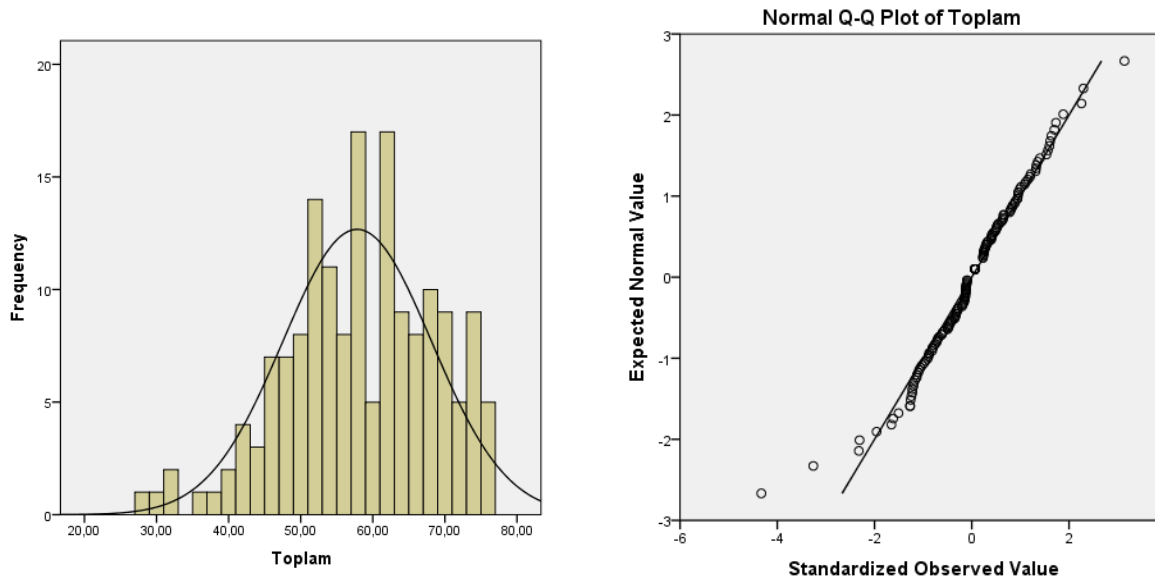
Tutum Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler

Ölçeğin son haline ilişkin betimsel analizler yapılarak ölçekten elde edilen toplam puanların ortalamasının 57,83 olduğu görülmüştür. Ortanca ve mod değeri 58 çıkmıştır. Bu değerlerin birbirine yakın çıkması dağılımın normal dağılıma yakın olduğunun bir göstergesidir (Haznedar ve Baran, 2012).

Basıklık katsayısı -,476 olduğu, çarpıklık katsayısı ise -,119 olduğu görülmüştür. Bu değerlerin ± 1 arasında olması dağılımın normal dağılımdan aşırı bir sapma göstermediğinin göstermektedir (Büyüköztürk, 2018; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012).

Tablo 7. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dersi Tutum Ölçeğine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Değerler
Ortalama	57,83
Ortanca	58,00
Mod	58
Standart sapma	10,32
Ranj	47
Minimum	28
Maksimum	75
Basıklık Katsayısı	-,476
Basıklık Katsayısı standart sapması	,377
Çarpıklık Katsayısı	-,119
Çarpıklık katsayısı standart sapması	,190

Şekil 3. Normal dağılımı gösteren histogram ve Q-Q grafiği

Q-Q grafiğine baktığımızda orta kısımda tam doğru üzerinde yayılma görülürken, uç kısımlarda az da olsa doğrudan uzaklaşmalar olduğu görülmektedir. Şekil 3' te verilen histogram grafiği ve Q-Q grafiği de normal dağılımı destekler niteliktedir.

Maddelerin Ayırtedicilik Özelliği

Faktör analizi ile son hali verilen ölçeğin bir de madde ayırtediciliklerine bakılmıştır. Bunun için maddeler ilişkisiz örneklem t-testine tabi tutulmuştur. Bunun için ilk olarak

ölçekten alınan toplam puanlar küçükten büyüğe sıralanmış ve oluşturulan alt %27'lik ve üst %27'lik grupların ortalama puanları arasındaki fark ilişkisiz t-testi kullanılarak belirlenmiştir. Alt ve üst grup ortalamaları farkına bakılarak yapılan madde analizi ile katılımcıların tutumlarının ne ölçüde ayırt edici olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır (Büyüköztürk, 2018). Tutum ölçeğinde 15 soru bulunduğu için testten alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puan ise 75'dir. Uygulanan ölçekten en düşük 28, en yüksek 75 puan alınmıştır. Alt %27'lik ve üst %27'lik grupların ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı için yapılan ilişkisiz örneklem t-testi analizinde, en yüksek puanı alan ilk 44 kişi (%27) üst gruba, en düşük puanı alan son 44 kişi (%27) alt gruba dahil edilerek iki grup oluşturulmuştur. Alt grubun ortalamasının 44, üst grubun ortalamasının 70,5 olduğu görülmüştür. Yapılan t testi sonucu, bütün sorularda p değerinin 0,05'ten küçük olduğu ($p=,000$) görülmüş ve alt grup ve üst grup arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. T değerleri incelendiğinde t değeri düşük olan madde olmadığı görülmüştür. Maddelerin ayırtediciliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Alt ve Üst Grup İstatistikleri

Tutum Ölçeği Maddeleri	Levene (p)	Alt Grup		Üst Grup		t	p
		$\bar{X}$	ss	$\bar{X}$	ss		
1.AİİT dersinin konuları ilgimi çeker. (1)	,000	3,36	,967	4,77	,476	8,68	,000
2.AİİT dersi düşünme becerilerimi geliştirmeme katkı sağlar. (2)	,009	3,11	,920	4,73	,544	10,01	,000
3.AİİT dersine çalışmaktan zevk almam. (3)	,003	2,75	1,037	4,66	,776	9,78	,000
4.AİİT dersinde zamanın nasıl geçtiğini anlayamam. (6)	,002	2,30	1,13	4,50	,699	11	,000
5.AİİT dersinde başarılı olmaya önem veririm. (9)	,000	3,41	1,04	4,86	,347	8,79	,000
6.AİİT dersinde canım sıkılır. (11)	,000	2,89	1,16	4,80	,462	10,1	,000
7.AİİT dersine çalışmak zevklidir. (12)	,000	2,73	,949	4,89	,321	14,3	,000
8.AİİT derslerini dinlemekten zevk alırım. (14)	,000	2,61	1,01	4,75	,719	11,4	,000
9.AİİT dersi konularına çalışmak içimden gelmez. (16)	,000	2,68	1,07	4,98	,151	14,04	,000
10.AİİT herkes için gerekli ve önemli bir derstir. (17)	,000	3,30	1,06	4,93	,255	9,88	,000
11.AİİT dersinde işlenen konuyla ilgili fikirler üretirim. (4)	,676	3,11	,970	4,36	,810	6,56	,000
12.AİİT dersiyle ilgili farklı kaynaklar okurum. (7)	,058	2,52	1,04	4,45	,848	9,52	,000
13.AİİT dersinde önemli olduğunu düşündüğüm bilgileri not ederim. (10)	,000	3,52	1,19	4,93	,255	7,68	,000
14.AİİT dersinde öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşıyorum. (21)	,000	3,18	,995	4,66	,568	8,56	,000
15.AİİT derslerinden üzerine düşünülecek birçok soruyla ayrılırım. (22)	,803	2,52	,976	4,23	1,05	7,87	,000

Tutum Ölçeği Güvenirliğinin İncelenmesi

15 madde için yapılan ölçek güvenilirlik analizleri sonucunda ölçek güvenilirlik katsayısı (Cronbach alfa kat sayısı) $\alpha=0,92$ olarak bulunmuştur. $\alpha>0,70$ olması (Büyüköztürk, 2018), ölçeğin güvenilirlik değerinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak ölçeğin güvenilirlik değeri yüksektir ve geçerlik analizleri için uygundur.

Cronbach Alfa katsayısının Faktör 1 için 0,92, Faktör 2 için 0,77 olduğu görülmüştür. Bu anlamda ölçeğin faktörler bazında da yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, lisans öğrencilerinin Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersine yönelik tutumlarını belirleyebilecek geçerli ve güvenilir bir tutum ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda alanyazında (Dunn-Rankin, 2004; Karasar, 1995; Tavşancıl, 2010) belirtilen ölçek geliştirme aşamaları göz önüne alınarak; ölçek maddeleri belirlenmiş, maddelerle ilgili uzman görüşü alınmış, alınan dönütler ile maddeler Davis tekniği (Davis, 1992) ile incelenerek kapsam geçerliği sağlanmış ve taslak bir ölçek oluşturulmuştur.

Taslak ölçek öğrencilere uygulanarak elde edilen veriler üzerinde dik döndürme yöntemlerinden maksimum değişkenlik (varimax) tekniği seçilerek Açımlayıcı Faktör Analizleri aşamalı bir şekilde yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi (AFA)sonucunda iki faktörden aynı oranda yüke sahip olan maddeler ve bir faktörde tek kalan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin korelasyon katsayılarına bakılmış ve bu değerlerin 0,48 ile 0,77 arasında değiştiği görülmüştür. 5 maddenin yüksek düzeyde (0.70-1.00), 10 maddenin ise orta düzeyde (0.30-0.70) madde test korelasyonuna sahip olduğu görülmüştür. Sonuç olarak öz değeri 1'den büyük olan iki faktörde dağılım gösteren maddeler elde edilmiş ve bu maddeler incelenerek “duyuşsal” ve “davranışsal” olmak üzere faktör isimlendirmeleri yapılmıştır.

Elde edilen ölçeğin yapısını doğrulamak amacı ile doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile model uyumu (model fit) uyum iyiliği indeksleri incelenerek, ölçeğin faktör yapısının kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu görülmüştür. 15 soruluk ölçeğe son olarak ilişkisiz örneklem t-testi uygulanarak alt grup ve üst grup arasında anlamlı bir fark olduğu ve t değerleri incelendiğinde t değeri düşük olan madde olmadığı görülmüştür. Maddelerin ayırtediciliğinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin KMO değeri 0.902, Bartlett testi 1850,892 ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.922 olarak belirlenmiştir. Faktörlerin Cronbach Alfa katsayılarına bakıldığında faktör 1 (duyuşsal) için 0,92, faktör 2 (davranışsal) için 0,77 değerleri hesaplanmış ve ölçek faktörlerinin de yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazında farklı derslere ve konulara yönelik olarak hazırlanan çok sayıda tutum ölçeği bulunmaktadır. Bu ölçeklerin bazılarında tutumun dışında başka özelliklerin ölçüldüğü veya tutum ölçeklerinin geliştirilmesi sürecinde kullanılması gereken AFA ve DFA adımlarının

takip edilmediği durumlarla karşılaşılabilir. Bu çalışmada ise doğrudan tutumların ölçülmesine ve ölçek geliştirme sürecindeki gerekli istatistiksel işlemlerin gerçekleştirilmesine özen gösterilmiş, geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmeye çalışılmıştır.

Tutum bireyin davranışlarını yönlendiren bir etken olarak ele alınır (Tavşancıl, 2010). Her derste geçerli olacak şekilde lisans öğrencilerinin kendi duyuşsal yani derse karşı olumlu ya da olumsuz hisleri ve davranışsal yani derse yönelik sözleri ve derse katılma gibi davranışları incelenerek; öğrencilerin derse karşı tutumlarını belirlemek dersin başarısı ve kalıcı öğrenme için önemli bir unsurdur. Bu çalışmada geliştirilen ölçekten faydalanılarak Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine yönelik öğrenci tutumlarının belirlenmesiyle birlikte üniversite düzeyinde derse yönelik çok yönlü öğretim programı geliştirme çalışmalarında, özellikle öğrenci beklentilerinin yansıtılması ve ders içeriğinin yenilenmesi hususlarında alana önemli katkılar sağlanacağı düşünülmektedir. Bu nedenle “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi Tutum Ölçeği (AİİTDTÖ)” eğitim fakültelerinde öğrenim gören lisans ve lisansüstü öğrencilerinin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılabilir.

Bu çalışma eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerle yürütülmüştür. Ancak eğitim fakülteleri dışındaki farklı fakülte, bölüm ve programlarda öğrenim gören üniversite öğrencilerinin de temel eğitimden yükseköğretime kadar devam eden İnkılâp Tarihi derslerine yönelik tutumlarını belirlemek için kullanılabilir. Bunun ötesinde, AİİTDTÖ kullanılarak elde edilecek verilerle yükseköğretim düzeyinde farklı branşlarla ilgili münferit veya kıyaslamalı çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Akbaba, B. (2009). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi öğretiminde çoklu ortam kullanımının akademik başarı ve tutumlara etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba, B., Kaymakçı, S., Birbudak, T. S., & Kılcan, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitimle Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi öğretimine yönelik görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 9(2), 285-309.
- Altıkulaç, A. (2008). *8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde bir öğretim tekniği olarak drama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Berkant, H. G. ve Atmaca, Y. (2016). Sekizinci sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde bilgisayar destekli öğretimin öğrencilerin derse yönelik güdülerine ve bilgisayara ve derse yönelik tutumlarına etkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 123-143.
- Brownlow, C. (2004). *SPSS Explained*. London: Routledge.
- Bryman, A., Cramer, D. (2012). *Quantitative data analysis with IBM SPSS 17, 18 & 19: A guide for social scientists*. London: Routledge.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem A.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Özkahveci, Ö. & Demirel, F. (2004). The validity and reliability study of the Turkish version of the motivated strategies for learning questionnaire. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*, 4(2), 231-239.
- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 196-205.
- Çiftçi, B. ve Dönmez, C. (2015). "T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde harmanlanmış öğrenme yönteminin akademik başarı ve tutuma etkisi, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish* (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), 10(15), 235-254.
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları (Vol. 2)*. Ankara: Pegem Akademi.

- Davis, L.L. (1992). Instrument review: getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, 5, 194-197.
- Demircioğlu, İ. H. (2015). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar Tarih bölümü özel öğretim yöntemleri*. (Genişletilmiş 5. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğaner, Y. (2005). Yüksek öğretimde Atatürk ilke ve inkılaplarının öğretimi ile ilgili düşünceler. (Haz. M. Saray ve H. Tosun). *İlk ve orta öğretim kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri* (s. 281-286) içinde. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Dunn-Rankin, P. (2004). *Scaling methods*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Haznedar, Ö. ve Baran, B. (2012). Eğitim fakültesi öğrencileri için e-öğrenmeye yönelik genel bir tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 42-59.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel araştırma yöntemi, kavramlar, ilkeler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Kaya M. T. (2013). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde işbirlikli öğrenme yönteminin erişiyeye kalıcılığa ve derse karşı tutuma etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kırıkçı, A. C. ve Yılmaz, K. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitimine yönelik görüşleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 35, 74-86.
- Köçer, M. ve Demir, S. B. (2009). Atatürk ilke ve inkılaplarına yönelik olarak geliştirilen tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 877-887.
- Meyers, L. S., Gamst, G. & Guarino, A.J. (2006). *Applied multivariate research. design and interpretation*. California: Sage Publication.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018a). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı (Ortaokul 8. sınıf). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812104016155-%C4%B0NKILAP%20TAR%C4%B0H%C4%B0%20VE%20ATAT%C3%9CRK%C3%87%C3%9CL%C3%9CK%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf> adresinden 25.01.2020 tarihinde alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018b). Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201822142542859-T.C.%20%C4%B0nk%C4%B1lap%20Tarihi%20ve%20Atat%C3%BCrk%C3%A7%C3%BCI%C3%BCk%20d%C3%B6p.pdf> adresinden 25.01.2020 tarihinde edinildi.

- Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi Cilt 2* (9. Baskı.). Ankara: Nisan Kitapevi.
- Öztürk, C. (2005). İlk ve orta öğretim kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri. (Haz. M. Saray ve H. Tosun). *İlk ve orta öğretim kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi: mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri* (s. 51-58) içinde. Ankara: AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Palaz, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde karikatür kullanımının öğrenci başarısına ve derse karşı tutumuna etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Safran, M. (2006a). Değişik öğrenim basamaklarında tarih dersine ilişkin tutumlar üzerine bir araştırma. *Tarih eğitimi makale ve bildiriler* (s. 7-12) içinde. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M. (2006b). İnkılap Tarihi öğretimine yaklaşım sorunları. *Tarih eğitimi makale ve bildiriler* (s. 99-112) içinde. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Safran, M. (2006c). Eğitimbilim açısından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi öğretimi, *Tarih eğitimi makale ve bildiriler* (s. 113-128) içinde. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Tangülü, Z. (2013). 8. sınıf İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde gazete kullanımının öğrencilerin bu derse ilişkin tutum ve başarısına etkisi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(5), 779-788.
- Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (4. Baskı). Ankara: Nobel.
- Toprak, Z. (1997). *İnkılap Tarihi dersleri nasıl okutulmalı?*. (Bülent Tanör, Zafer Toprak, Halil Berktaş). Üniversite Öğretim Üyeleri Derneği. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Ulusoy, K. (2014). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ile Atatürkçülük konularının öğretimi (özel öğretim yöntemleri ile)*. Ankara: Pegem Akademi.
- URL-1. (2020). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden 25.01.2020 tarihinde alınmıştır.

Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.

Yekrek, Ş. (2006). *İlköğretim sekizinci sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde çoklu zeka kuramının öğrencilerin erişisine ve derse karşı tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Yeşiltaş, E. ve Yılmazer, A. (2015). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik tutum ölçeği; geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 7(3), 233-254.

Ek 1. Tutum Ölçeği Davis Tekniği Verileri

Sorular	Uygun (A)	Madde hafifçe gözden geçirilmeli (B)	Madde ciddi şekilde gözden geçirilmeli (C)	Uygun değil (D)	KGİ
1. AİİT dersinin konuları ilgimi çeker.	5				1
2. AİİT dersi düşünme becerilerimi geliştirmeme katkı sağlar.	5				1
3. AİİT dersine çalışmaktan zevk almam.	5				1
4. AİİT dersinde işlenen konuyla ilgili fikirler üretirim.	4	1			1
5. AİİT dersinin gelişimime bir katkısı olacağını düşünmüyorum.	4	1			1
6. AİİT dersinde zamanın nasıl geçtiğini anlayamam.	5				1
7. AİİT dersiyle ilgili farklı kaynaklar okurum.	5				1
8. AİİT dersini anlamakta zorlanırım.	5				1
9. AİİT dersinde başarılı olmaya önem veririm.	4	1			1
10. AİİT dersinde önemli olduğunu düşündüğüm bilgileri not ederim.	5				1
11. AİİT dersinde canım sıkılır.	5				1
12. AİİT dersine çalışmak zevklidir.	5				1
13. AİİT dersi günlük hayatta işime yaramaz.	4			1	0,8
14. AİİT derslerini dinlemekten zevk alırım.	4	1			1
15. AİİT dersinin gerekli olduğunu düşünmüyorum.	4	1			1
16. AİİT dersi konularına çalışmak içimden gelmez.	5				1
17. AİİT herkes için gerekli ve önemli bir derstir.	5				1
18. AİİT dersinin yararlı olduğuna inanırım.	5				1
19. AİİT dersi benim için öncelikli dersler arasında yer almıyor.	4	1			1
20. AİİT dersinin kolay anlaşılır bir ders olduğunu düşünürüm.	4	1			1
21. AİİT dersinde öğrendiğim bilgileri başkalarıyla paylaşıyorum.	5				1
22. AİİT derslerinden üzerine düşünülecek birçok soruyla ayrılırım.	4	1			1
				KGİ	0,99

Summary

Statement of Problem

It is important to reveal students' attitudes towards Atatürk's Principles and History of Revolution course. As a matter of fact, revealing the students' attitudes towards this course will also be able to shed light on the curriculum arrangements to be made regarding the course such as gaining, themes, teaching methods and techniques, assessment-evaluation techniques. The attitude scale studies conducted within the scope of Republic of Turkey Revolution History and Kemalism or Atatürk's Principles and History of Turkish Revolution Courses can be classified those made in elementary and undergraduate levels. Considering all of the studies carried out at both elementary and higher education levels, in addition to the stated reasons it was determined that not all of the statistical processes in the scale development process were carried out in most of the studies. Furthermore, due to the reasons such as some of the items included in the scales and/or the sample group that they targeted were not appropriate, it was understood that any of the studies in the literature could not be used directly. As a result, it was seen necessary to develop a new attitude scale related to the course in question. With this research, it was tried to develop an attitude scale that includes all the steps of developing the scale for Atatürk's Principles and History of Revolution Course, and that is directly just focused on measuring attitude at higher education level. The aim of this study is to develop a valid and reliable Atatürk's Principles and History of Revolution Course Attitude Scale (APHRCAS) in order to reveal the attitudes of students studying at faculty of education towards Atatürk's Principles and History of Revolution Course, which was started to be delivered in the undergraduate programs of faculties of education in 2018 by Council of Higher Education (CHE).

Method

This research is an attitude scale development study towards Atatürk's Principles and History of Revolution Course. Initially APHRCAS was applied to 164 freshmen students (51.2% female, 48.8% male) studying at Trabzon University, Fatih Faculty of Education, Special Education, Primary School and Turkish Teaching departments, and then it was re-applied to 274 students (52.6% female, 47.4% male) studying at Trabzon University, Kırıkkale University and Dokuz Eylül University faculties of education for confirmatory factor analysis. Within the scope of the study, a 21-question Likert-type draft scale was formed to measure the affective and behavioural characteristics of students. Scale grading arranged as a 5-point grading starting from "I completely agree" to "Completely Disagree". An evaluation form was

created according to the Davis Technique (Davis, 1992) for each item in the draft scale, and this form was sent to five field experts to evaluate the draft scale. After expert evaluation, a 22-question scale was formed and applied to the students. In line with the data obtained, the factor load values of the items were examined by performing an exploratory factor analysis (EFA), then inappropriate items were removed from the scale, finally how many factors the scale has was determined. In order to verify the scale structure obtained with the changes made as a result of the exploratory factor analysis, the scale was applied to a different sample group and confirmatory factor analysis (CFA) was performed. Finally, the item discrimination was examined by applying independent samples test, and the scale was finalized.

Findings

While examining the construct validity of the draft scale, it was determined that the factor load values of all items varied between 0.813 and 0.509 in the first stage of the exploratory factor analysis. In addition, it was confirmed that all items could be evaluated within the scope of the analysis process, and the scale was found to have four factors. When the result was examined, items 13, 15, 18, 19 and 20 were excluded from the scale because they were included in more than one factor, with a difference of less than 0.10 and they were overlapping items. Since the 5th and 8th items appeared as a factor alone, these items were not included in the scale. Then, exploratory factor analysis was performed with the remaining items and the factor load values and factor distributions of the items were examined, and a two-factor scale was obtained. By examining the factor items, it was observed that the items in the 1st factor reflected the “affective” characteristics, and the items in the 2nd factor reflected the “behavioural” characteristics, and factor naming was made in this way. In order to verify the two-factor structure obtained from the exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis was performed with the SPSS Amos program and the fit of the structure was examined according to the results of the fit statistics and modification index. To obtain more reliable results in confirmatory factor analysis; a different sample from the scale exploratory factor analysis was applied. As a result of confirmatory factor analysis, the ratio of the Chi-square value to the degree of freedom (χ^2 / sd) is 2.84, the root mean square error of approximation (RMSEA) 0.08, the goodness of fit index (GFI) 0.89, the normed fit index (NFI) = 0.91; comparative fit index (CFI) = 0.92; the relative fit index (RFI) is determined as = 0.87. These results are within acceptable limits and confirm the factor structure of APHCAS. As a result of statistical processes such as exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA) performed to develop APHCAS, a scale of 15 questions was reached. Finally,

independent samples t-test was applied to the scale. As a result, it was found that there was a significant difference between subgroup and top group, and when the t- values were examined, it was found that there was no item with a low t-value and the items discrimination were high. The KMO value of the scale was 0.902, the Bartlett test was 1850.892, and the Cronbach Alpha internal consistency coefficient was 0.922. When the Cronbach Alpha coefficients of the factors were examined, the values of 0.92 for factor 1 (affective) and 0.77 for factor 2 (behavioural) were calculated, and the scale factors were also found to have a high reliability. According to these results, it was determined that the scale is valid and reliable.

Discussion and Conclusion

Determining the students' attitudes towards the course by examining their affective (positive or negative feelings towards the course) and their behavioural, that is, their words towards the course and their behaviours such as participating in the course, is an important factor for the success of the course and permanent learning. It is thought that the scale developed in this research will contribute to the determination of student attitudes towards Atatürk's Principles and History of Revolution Course. Atatürk's Principles and History of Revolution Course Attitude Scale (APHRCAS) can be used to measure the attitudes of undergraduate and graduate students towards Atatürk's Principles and History of Revolution.